

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 2 december 2020

Dnr: KVA/2020/201/76

Göran K. Hansson/hs
Ständig sekreterare
Telefon: 08 - 673 95 00
E-post: helene.sundstrom@kva.se

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Synpunkter från Kungl. Vetenskapsakademien beträffande betänkande av Betygsutredningen 2018 (SOU 2020:43, dnr U2020/04429/GV)

Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) har valt att inkomma med synpunkter på betänkandet *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper* (SOU 2020:43) av Betygsutredningen 2018.

Vetenskapsakademien ställer sig positiv till förslaget om att ersätta kursbetyg med ämnesbetyg i gymnasieskolan och till införandet av kompensatorisk betygssättning i grund- och gymnasieskolan. Förändringarna är väl motiverade. Effekten i form av minskad fragmentering bedöms särskilt gynna ämnesförståelse och ge eleverna ro till fördjupning. Då förståelse ofta är svår att mäta, har den kommit att konkurreras ut av mer konkreta detaljkunskaper i nuvarande betygssystem. Detta har även haft konsekvenser för elevernas förmåga att analysera kontext, där ämnesmässig riktighet kan kompenseras med god argumentation och andra belöningsbara färdigheter. Vetenskapsakademien anser att det hade varit önskvärt att utredningen i betänkandet tydliggjort hur det senare, det fria förhållandet till objektiv sanning, kommer att hanteras av det nya betygssystemet.

Vetenskapsakademien vill lyfta en punkt som inte behandlats explicit i utredningen, men som vi bedömer som instrumentell för utbildningens konsekvenser. Den rör hur betygssystemets utformning styr elevernas syn på lärandet (punkt 1 nedan). Vi vill också understryka vikten av få till stånd en mer djupgående analys av betygsinflationen, då den indikerar att nuvarande betygssystem inte kopplar till faktisk kunskapsnivå (punkt 2 nedan).

1. Betygssystemets roll som styrmedel - grundlägger elevers förhållande till lärande, studiestrategi och syn på kunskap.

Det finns en koppling mellan tydlighet och förlorade sammanhang. Ju mer tydligt och detaljerat ett betygssystem är, desto mer inbjuder det till adaptionsstrategier. Sådan adaptation, vars främsta drivkraft är att maximera betyget, har bieffekten att den distraherar från det egentliga lärandet. Framför allt drabbas syntesen av innehåll mellan olika kurser, dvs. de övergripande sammanhang som faller utanför examination därför att de inte låter sig formuleras i tydliga lärandemål. Konsekvensen är att eleverna invaggas i föreställningen att kunskap och begreppsuppbyggnad består i lösryckta detaljer, inlärdade mönster för att redovisa sammanhang och, framför allt, förmåga att hantera "systemet". Ifrågasättande, egen reflektion, att spontant söka djup, eller att hänge sig åt det som är intressant, blir nu suboptimalt eftersom det inte

premieras. Tendensen är tydlig vid olika initiativ mellan universitet och gymnasier, där eleverna blir allt svårare att engagera i sådant som inte är direkt betygsgrundande.

Utvecklingen kan även skönjas på universiteten, där studenternas inställning till studier under senare år förändrats. En föreläsares fördjupande utvecklingar av ämnet till angränsande fenomen, som tidigare varit uppskattade, upplevs nu ofta som störande och bemöts då med kommentarer som ”läraren håller sig inte till det som kommer på tentan”. Studenterna bär i högre grad med sig strategin av ett lärande där delkurser betas av istället för att sporra till nya utmaningar.

Syftet med det tydliga (och därmed utfallsmässigt predicerbara) betygssystemet i gymnasie- och grundskolan tycks nu ha fått motsatt effekt. Kunskapsförankrat självförtroende och personlig kontroll förefaller ha ersatts av stress. Det är dock positivt att fenomenet understryker hur kraftfullt betygssystemet är som *styrmedel* för elevernas agerande och syn på ”nyttiga” färdigheter. En brist i utredningen är att den inte tydligt beaktar denna styreffekt. Därför är det inte klart i vilken riktning styrningen kommer att ändras genom den nya betygsreformen.

Mot denna bakgrund föreslår KVA att *betygssystemets roll som styrmedel för elevernas syn på kunskap och anpassning till högre studier* utreds specifikt, som underlag för framtida strategier relaterade till betygsfrågan.

2. Betygens tillförlitlighet - frågan om betygens informationsvärde och betygsinflation

Utredningen fick i ett sent stadium ett tilläggsuppdrag rörande behovet av ”ytterligare insatser för att undvika betygsinflation”. Av betänkandet och den inhämtade forskningsöversikten i bilaga 5 framgår att betygsinflation är en såväl svårfångad som understuderad problematik. Samtidigt görs det klart att betygsinflation i den svenska skolan verkar vara både allmänt förekommande och allvarlig till sin natur, i den meningen att felaktigt satta betyg påverkar såväl individer som system negativt.

Utredningen lämnar inga förslag till lösning av problemet med betygsinflation, men bedömer att följande tre insatser bör utredas vidare: ankring av elevernas betyg i de nationella proven i de obligatoriska skolformerna, införandet av examensprov i gymnasieskolan och statistisk moderering av betyg med hjälp av nationella prov. **Vetenskapsakademien tillstyrker de bedömningar utredningen gör, men menar att frågan är av en sådan vikt att frågan borde ägnats större uppmärksamhet.** Även om tilläggsdirektivets fokusering på ett ställningstagande till behovet av åtgärder för att undvika betygsinflation inte tydligt öppnar för mer konkreta förslag i frågan, får man anse att det implicit följer av själva ansatsen i utredningens huvuddirektiv om åtgärder för att betygen bättre ska spegla elevers kunskaper. Vetenskapsakademien noterar att utredningen har pekat på att betygsinflation kan vara ett allvarligt problem (vilket också tilläggsdirektivet bekräftar genom uppdraget till utredningen att ”beakta att de förslag som läggs inte ska leda till betygsinflation”). Vetenskapsakademien vill därför betona att det är högst angeläget att frågan lyfts fram och utreds så fort som möjligt, och att en sådan utredning får ett brett mandat att (i) klarlägga förekomst av betygsinflation, och (ii) föreslå direkt korrigerande åtgärder i den händelse att betygsinflation påvisas.

Beslut i detta ärende har fattats av ständiga sekreteraren efter förberedande arbete av Mikael Oliveberg, ledamot av Vetenskapsakademien och professor i biokemi vid Stockholms Universitet, Björn Åstrand, universitetslektor idé- och samhällsstudier vid Umeå Universitet, och Staffan Svärd, ledamot av Vetenskapsakademien och professor i mikrobiologi vid Uppsala Universitet, samtliga ledamöter av Kungl. Vetenskapsakademiens kommitté för utbildning.

A handwritten signature in blue ink, which appears to read 'Göran K. Hansson'. The signature is fluid and cursive.

Göran K. Hansson
Ständig sekreterare